

Staročeská literatura jako historický pramen

Mgr. Lucie Machalová
Historický ústav FF MU

Staročeská literatura

- rozmach ve 14. a 15. století
- duchovní x světská
- problematika žánrů a prolínání

Milostné písně

- kurtoazní x nekurtoazní lyrika
- Jižť veselé vzdávám, Noci milá,
Závišova píseň

„Noci milá, pročs tak dlúha?
Po mé milé jest mi túha,
že mi s ní nelze mluviti.
Komu se mám utěšiti?

Již mé srdce bydlí v strasti,
v smutku, v túžebné žalosti.
To vše činí nebývanie
u té nejmilejší panie.

Milý Bože, nedajdlúze
po mé milé býti v túze!
- „Brachku milý, nestyšť sobě,
nad jiněť chci přieti tobě.“

(Noci milá)

„Naše sestra Jana
do školy jest dána,
ta nevěrná rána,
ta jie provrtána.

Ve škole jest známa,
tam nelehne sama,
měkká je jest sláma:
,Vrať se!' laje máma.

„Jáť se pak nevráti,
ažť chvíli pokráci.
Milí jsú mi žáci,
chtít medníka dáti.“

(Naše sestra Jana)

Rytířské romány

- Veršovaná i neveršovaná epika pojednávající o dvorské společnosti
- Alexander, Tristram a Izalda, Kronika Trojanská, O Apolónovi
- Kronika o Štilfridovi, Kronika o Bruncvíkovi

OPUKOVÝ NAHROBEK
KNÍŽETE BRETISLAVA I.
(1035 - 1055)
DÍLO PARLÉROVSKÉ HUTI

Satiry

- Záporné hodnocení skutečnosti
- Úloha: kritizovat, soudit, nabádat
- Staročeské satiry Hradeckého rukopisu a Smilovy školy
- Mastičkář

Didaktické básně

- Skladby s cílem mravního nebo praktického poučení
- Ezopovy bajky, Katonova dvojverší, Rada otce synovi

Reflexivní díla

- Úvahová díla
- Tkadleček

Literatura jako historický pramen

„Věř nevěř, verš můj pravdu praví:
Jen chorý pozná rozkoš zdraví,
Lži jen jsou věrohodně zprávy,
Líp, než lže šlechta, nelze lhát,
Och věz, krom hrobů není slávy,
Ni soudnost, leda v lásce snad.“

(Favier J., François Villon. Život středověké Paříže, s. 244)

„Chlapec šel do kouta, kde jak věděl,
stála ona; zdálky spěchal
ten rázný mládenec. Vlastníma rukama
si vyhrnul šat, vrazil jí, stojící,
kamsi pod pás tvrdý předmět,
dělala, co chtěl; oba se chvěli.

Ten muž chvátal; chvíli byl k užitku,
potřebný sluha, přesto však postupně
slábl, byť dřív než ona byl silný;
znavil se dřinou. Nato jí začalo
pod pasem mohutnět cosi, co milují
dobří lidé a draze platí.“

(Hranice smíchu, s. 325)

„Ta, jenž v černém chodí, jest má milá paní,
onať svým veselím mé srdéčko raní.
S ní chci v smutku býti, opustě veselé,
s ní chci v tom trvati do vuole té panie.
Neb milejí mi s ní smutek než s jinú veselé,
kterýž jest odjal radost od té krásné panie.
S ní chci v tom trvati rád z její milosti,
jejie tovariš býti věrný bez proměny.“

(Jižť veselé vzdávám)

„Chciť jí nad jiné slúžiti,
bych se mohl k ní přiblížiti,
k té, jenž mi veselé plodí,
kteráž v méj barvě chodí.

[...]

V modréjt' jsem ji barvě poznal,
hned jsem se jí v službu přikázal,
té milé, krásné panie,
jáť jí slúžím bez přestánie.“

(Poznalt' jsem sličné stvořenie)

„Slunce stkvúcé, toť již svietí,
mé srdéčko ktve jako v kvietí
po té, ješto v modrém chodí,
mému srdci radost plodí.“

(Slunce stvúcé)

„Kudy sem já chodila, / tudy tráva zelená,…” *(Kudy sem já chodila)*

„Byla ti sem v sádku, / v zeleném hájku, / trhala sem květy /
svému brachku.” *(Byla ti sem v sádku)*

„Rač tě Buoh žehnati, / muoj milý pane! / Skuoro-li se vrátíš /
na zelenú travu?” *(Šla dva tovarišě)*

„Sóvka a lelek. / Hrdlička, jiříčka, / pěnkava, žežulka / tuť sú
hody měly. / Drozdík v háji zpieváše / s slavičkem vesele, /
vzhlédajíce na se / zpievášta tiem déle. / A stehlíček s střížkem,
/ s milským papúškem / tuť sú radost měli. / A kalandr jasně /
ten zpieval tak krásně / v tom hájku zeleném.” *(V Strachotině hájku)*

"Stratilať jsem milého,
v tom srdci jediného."
Jměj se dobře, srdéčko!

"Stratila-lis milého,
pohledajž sobě jiného."
Jměj se dobře, srdéčko!

"Když tomu nelze jinak zdieti,
musíme se dobře jmieti."
Jměj se dobře, srdéčko!

[...]

"Ktož mezi námi to manželstvo zruší,
nesmiluj se, Pane Bože, nad tú duší."
Jměj se dobře, srdéčko!

"Bóh tě žehnaj, má panno milá,
v mém si srdci sama jediná."
Jměj se dobře, srdéčko!

(Stratilať jsem milého)

Díla reagující na společenskou situaci

- Nová rada
- Bekyně, Vikleřice
- Husitské skladby budyšínského rukopisu

Praha slušné, ctné postavy,
žena krásná bez ohavy,
jasných očí, múdré řeči,
v zlatohlavě ctně se rděci.

Hora, ženka pohrbilá,
k zemi hleděc a blíkavá,
šeplíc řečí ulyzavú,
otmlúváše, vrtlíc hlavú,
jenž mějieše i v té době
kuklík s kytlí sšit na sobě.

(Hádání Prahy s Kutnou Horou)

